

ANYÁK HETILAPJA

SZERKESZTI

VAGHOTT SÁNDORNE.

Előfizetési díj:

Postai úton vagy Budapesten házhoz hordatva

Évnyegyedre (ápril, máj, juni) . . . . . 1 ft. 50 kr.
 Három évfolyamra (ápril—december) . . . . . 4 » 50 »

Az előfizetési pénzek

a kiadó-hivatalhoz

(Pest egyetem-utca 4. sz.) bérmentve intézendők.

Á l s z e m é r e m.

Beszély.

Kempelen Győzötől

(Folytatás.)

II.

A gyászév a két özvegy feje fölött is elforgott. Azt nem mondhatjuk, hogy feledték férjeiket; hisz azokat, kik rózsákat fontak éltünk örömkoszorujába, feledni nem tudjuk soha; de nyugodtság szállta meg lelköket s az élet iránti vonzalom újra tanyát itított szívökben.

Oly szépen mondja hazánk egyik jeles költője :

És munka s hit — két tiszta angyal,
 Oly békítő jó szellemek!
 Amaz felejtet, — ez vigasztal, —
 S lassú, de biztos hatalommal
 A sebre enyhet hintenek!

A sirkerti jelenet után másfél évre még mindig az újvilág-utcai házban találjuk a két jó barátót.

Kamilla megtartotta nagy lakását az első emeleten, megtartotta cselédeit, nem tudott megválni kocsijától, szóval semmi változást nem tett háztartásában.

Valahányszor *Lenke* az ellenkezőt tanácsolta neki, mindig az emberek ítéletével állt elő, kik megköveznék, vagy Isten tudja mit mondanának, ha elvonnultabban és szerényebben élne.

Lenke odahagyva másodemeleti három szobás szállását, a harmadik emeletbe vonult egy nem kicsiny, de nem is fölötté tágas szobába s miután tapasztalá, hogy a férje után maradt csekély vagyon csakugyan nem elég legszerényebb igényei fődözésére is, miként mondá, munkájával pótolta a hiányt.

Kamillát csaknem kétségbe ejté, mind mondani szokta, barátónőjének szegény állapota; egy izben még segélylyel is megkínálta, csak hogy a szerénce szegyenletes pénzért dolgozást abban hagyja.

Ez volt az első pillanat, melyben a két barátót közt, noha csak igen rövid időre, a legmelegebb rokonszenv megszakadt.

Lenke az ajánlat által sértve érezte magát.

— Tartsd meg pénzedet — mondá *Kamillának* — ugye lehet szükséged lesz rá nem sokára. Szivemből kívánom, hogy jóslatom ne teljesüljön soha, de én azt hiszem, nem telik egy év bele s te is úgy megvonnod magad és dolgozni fogsz, miként én dolgozom, vagy ha erre erkölcsi erőd nem leszen, a kétségbeesésnek esel áldozatul.

E szavak visszont *Kamillát* sértették.

A boldogtalan gyermeknő kiapadhatlannak hitte különben sem gazdag jövedelme forrásait; a számolást rosszul tanulta meg nevelőnőjétől, a férjével töltött két boldog és rövid év pedig nem igen javított e tudatlanságon.

Kamilla dolgozó szobájában találjuk a két szép nőt.

Lenke egyszerűen, és nemes izléssel öltözve, *Kamilla* sem piperés, de öltönyén a főurak drága egyszerűségét találjuk.

Lenke himez, munkáján a tündérűjjak nyoma látszik, akár szépségét és izléses voltát vesszük figyelembe, akár azon gyorsaságot, melylyel mint varázslat tűnik elő készítője ujjai alól.

Kamilla a zongorától, melyen közepszerűen játszik, épen most kelt föl s rajzolásához fogott, melyben szintén csak közepszerű műveket állíthat elő.

— Hagyjuk a munkát — mond *Kamilla* — beszéljünk kissé ügyeinkről, melyekhez valóban megfontolásra van szükségünk.

— Én nem szünetelhetek — felelt *Lenke* — mert megígérttem, hogy e pamlagpárna a héten elkészül, s amit ígérek, azt szentül meg szoktam tartani; de azért beszélgethetünk, munkám nem zavar sem a gondolkodásban sem a szóváltásban.

— Jó tehát, szóljunk arról — kezdé nagy érdekeltséggel a grófnő — mi legjobban érdekel. Mit tartate oly nőről, ki másodszer megy férjhez?

— A legjobbat vagy a legrosszabbat — felelt a szokottnál is nagyobb komolysággal *Lenke* — ezt a körülmények s a kérdéses egyén jelleme határozzák.

— Nem értelek?

— Azonnal meg fogsz érteni kedvesem. Ha a még ifju nő rokon kebelre talál, mely öszhangzik vele; ha az uj férj, kit magának választ, nem léha divatbáb, hanem gyémántjelemmel bir s méltó rá; ha szive sugallatán kívül az észre is hallgatni képes: a legjobbat tartom felöre s áldást kívánok uj frigyére. Ám ha a fiatal özvegy csak azért megy ujra férjhez, mert önállósága terhére van, mert önföntartásáról gondoskodni nem képes s ha ily helyzetben nem kérve tanácsot sem az észtól sem a szívtől odaveti kezét az elsőnek, ki utána eseng, könyelműnek tartom s uj frigyének a boldogtalanságot előre megjósolom.

— A szív újabb szerelmét tehát sem tartod hibának?

— Nem barátnőm. Hisz a virág is elhervad öszszel s tavasszal ujra nyilik s kedvenc költőnk *Szász Károly* nem mondja-e:

Nem fényes-e megint a kék ég?

Nincs-e a földön több virág?

A boldogság még mire késnék? —

Oh szállj szívembe uj reménység!

Oly szép az élet, a világ!

A szív számot vetett magával,

S mert bizni, várni megtanult:

Ujból meggyújtott csillagával

A jövő nyílt terére szárnyal,

Tudván, hogy nem övé a mult!

— Mond *Lenke* őszintén és igazán, van-e ember, ki jelenleg érdeklí szivedet?

— Van.

— És ha nőül kérne, neki adnád-e kezedet?

— Ha jelleme olyan, amilyennek hiszem, ha szive oly nemes, a milyennek tudom, igen. De mért kérdezed ezeket tőlem, holott erről soha sem beszéltem veled?

— Azért, mert én hasonló állapotban vagyok, ma kezemet kérték.

— Kicsoda?

— *Zomby Lajos* — felelt némi tartozkodással a fiatal grófnő, — kit többször láttál nálam s kivel te is, mint észrevevém, szivesen társalogtál.

— S te? — kérdé összevonva homlokát a barátnő.

— Én tanácsot akarok kérni tőled, mielőtt felelnék.

— És szived mit mond hozzá?

— Szivem az előbb mondottad szép költeményt ismétli.

— És eszed hallgat?

— Eszemnek nincs mit szólnia. A báró szép, fiatal, gazdag és szeretetreméltó.

— De jelleme?

— Erről sem jót sem rosszat nem hallottam.

— Nem akarnálak megkeseríteni barátnőm — mondá szigorú hangon *Lenke* — de én nem sok kedvezőt mondhatnék e fiatal emberről. Azt az egy tanácsot fogadd el tőlem, melyet most adok. Ne csak szived ohaját kövesd, vedd tanácsadódul az észet is. Ne kémlelődjél, mert ez méltatlan; de mielőtt egész jövődet kötnéd egy emberhez, ne csak külsejét ismerd meg és körülményeit, hanem, és mindenelőtt, lelke, bensője legyen az, minek tudomásával kell birnod.

Kamilla elkomolyodott, fájtak szívének barátnője szavai, szeretete volna megzáfolni azokat, de adatokkal nem rendelkezett.

— Gondolkodni fogok; — mondá — de most, miután én bevallám szivem titkát előtted, te se légy zárkózott irányomban s mond meg, ki az, ki kezedet birandja.

— Azt nem mondhatom — felelé mélabús hangon *Lenke* — én csak nemes jellemét ismerem azon férfinak, ki lelkemet érdeklí; csak azt tudom róla, hogy fölkeresi a szegényeket is enyhíti nyomorukat; csak azt tudom, hogy lelkes hazafi, önförláldozó jó barát és bátor mindenütt, hol az igaz ügy védelmét igényli.

— Hát külsője?

— Szép és nemes, mint jelleme. Csak egyszer táltkoztam vele néhány pillanatra, midőn nagylelkű tettei egyikének valék tanuja s azóta vonásai örökké lelki szemeim előtt vannak.

— És neve?

— Nevét sem nem tudom s sem nem keresem.

(Vége következik.) •

A nagy év.

(1860.)

Oh milyen volt, mit leéltünk!

Ismét nagyok — mert egy valánk!

A régi fény elé — eléltünk

Föl — fölcsapott a régi láng.

A föld, mely pusztá volt sokáig,

Megint reményzölden virúlt.

Lássuk az ősidők csodáit,

Jelenné vált a régi mult.

Csörgött vala a láncc mirajtunk,
Szívünkön fekvők lidérc.
Könyeiddel — váltig sohajtunk —
Szegény magyar, ugyan mit érsz?
Mig észre nem vevők egyszerre,
Hogy itt a köny már nem elég.
Szó kell — és a bilincs leverve,
Tett kell — s villámot szór a lég!

Először egy sirhoz sereglénk.
(Illett hozzánk a cinterem.)
Száz év emléke szállt le mellénk,
S fény gyúlt az ősi cimere.
A geniusz fáklája ége,
Mit addig sűrű köd nyomott;
S az ősz vezérnek dicsősége
Behinte fényvel sirt, romot.

S mit szétdobának súlyos évek,
Most szabadon ölekezett :
Egy volt az érzés, egy az ének,
Egy a remény s emlékezet.
S egy rialom szólt haraszerte,
Hegyen s völgyön, ajkon s dalon;
S addig felejtés pusztá kerte :
Egy új Sirász lett Széphalom.

S azóta nincs köztünk különbség.
Nem illik ránk a régi vád.
Nézd a magyar szívét, köntösét!
Halld sóhaját, átkát, szavát!
Miljom szív ver egyet dobogva,
Miljom ajk egyet énekel.
S zúg mint a tenger háborogva,
Hogy „jöni fog, mert jöni kell.“

S eljött a nagy temetkezés is,
Holott egy ország vérben állt.
Mindnyájunkat lesujta — s mégis
E nemzet nem látott halált.
Sót a siron, mely őt nyelé el,
A legnagyobb, leghűbb magyart :
Megesküvők Isten nevével,
Hogy ál e hon, mert összetart.

Oh összetart, a tudománynak
Ha kell emelni palotát;
S ha újra rakni, mit széthánytak,
A nemzetgyűlés csarnokát!
Avagy ha nem ; még Rákos ott áll,
Egy milliót az befogad.
Szent hazaföld lesz ott az oltár,
S az ég borít rá boltokat.

Mi lesz tovább? Ne kérjé senki,
Bizzuk magára a magyart.
A nagy jövő helyén lelendi
A bölcs eszet — s a hősi kart.
Mert hogy ha kell, szívünk megérti
A szót a bölcsök ajkirúl;
S ha kell, kiáll mind a ki férfi,
S vérünkkel új hajnal pirul.

Szász Károly.

Képek, a női nevelésről.

Rudolphi Karolin után.

NYOLCZADIK LEVÉL.

Ilyenek az emberi tervek! Helyettem csak levél érkezik tőlem. Ezuttal nem lehet másképen; s hol valami másképen nem lehet, legjobb ha gyorsan beletaláljuk magunkat s nem sokat beszélünk róla.

Értekeztünk ugyan már előbb is az *érzékek gyakorlásáról* egymással; most ideje, hogy határozottabban visszatérjünk e tárgyra. Szoktál hasonló gyakorlatokat tenni Idával? Hol bőkezű volt a természet, ott minden magától megyen a nélkül, hogy hasonló gyakorlatokra lenne szükség; de azt, minő gazdagon van a gyermek ellátva az *érzékek erejével* és finomságával, a legelső időben nem tudhatjuk, ha csak vele kísérleteket nem teszünk.

Tégy tehát neha ily kísérleteket a látással. Tűz ki célt a hosszú kerti fásorban s alkalmazz rá valamit, mi leányodnak kiválólag kedves, p. a kanári madárkát kalitkájában s közeledjél vele hozzá oly

távolságból, honnét elején meg nem láthatja, föl nem ismerheti. Menj lassan s vigyázz rá, mikor ismeri föl; bizonynyal észreveendi azonnal, mihelyt szemei megkülönböztethetik. Másnap még távolabbról lépj vele a cél elé s előbb megismerendi, de csak azért, mert a tegnapi helyen gondolja. Harmadnapon más tárgyat tégy a célra, p. egy nagy, tarka virágkoszorút s addig közeledjél vele hozzá, mig azon kérdésre : „Mi lóg ottan?“ helyesen nem felel. Változtasd e mód szerént mindazon tárgyakat, melyek kedvesek előtte, a célt pedig mindig messzebbre tedd; szeme minden bizonynyal erőküdni fog, hogy az új tárgyat ugyanazon helyen fölismerje, s te örömmel veended észre, hogy látása napról napra élesül. Ha valamikor távol kell lenned, vezettesd Gertrud által magad elé, s ne mondasd meg neki, hogy anyja jön; de jól megvigyázz, mily távolságból ismeri meg, azt mindenesetre tudnia kell, hogy jönni fogsz. Ily gyakorlatokat na-

gyon könnyen és keresetlenül lehet tenni minden nap.

Hasonló módon lehet a hallást gyakorolni. A bátya vagy a nagybátya például távol vannak s hazaérkeznek anélkül, hogy Ida látná őket. Te épen a szobában tartzkodol vele; lent beszélnek, de a hang még kivehetlen, föl nem ismerhető. Megkérdeed leányodtól, ki szól odalenn, bizonyosan erőködni fog, hogy a beszélő hangját fölismerje. Ezerféle módon lehetly kísérleteket tenni s mit beszélhetünk jobbat a kis kópékkal, kik untalan kívánják, hogy mulattassuk őket? Egyéb érzéseik önmaguktól gyakorolják magukat úgy, hogy a szükséges finomságot segítség nélkül is elérendik.

Néha a tapintást is kísérlet alá kell vened. Mondd Idának, hunyja be szemét s csupán ujjainak tapirása által különböztesse kezedet meg Ger-

trudétól, vagy a viasz almát a valóditól, vagy a vázson ingeket a gyapotszövetű ruhácskától.

Ha ezeket gyorsan és jól meg tudja különböztetni, akkor finomabb különbségek tételében is gyakorolhatod. A látás és hallás gyakorlata minden esetben folytatandó. Ezek lényegesek. Minden fogalom ez ismert öt kapun át vonul az ifju emberi lélekbe. Nyissuk meg tehát őket amennyira tőlünk telik, leginkább azokat, melyeken át a legemberibb fogalmakhoz jut az ember.

Azt mondod, Idának a nyárfák susogásában, a madarak dalában, a virágok tarka színvegyületében oly nagy öröme telik; oh, hagyd, amennyire csak lehetséges, a szabadban! A szép természet iránti hajlamot semmi sem képezi szerencsésebben mint maga a szép természet.

Az anyakönyvek hatása.

Kellner után.

Sok anya nem mulasztja el a hosszan tartó és unalmas dorgálásokat, midőn gyermeke csint tesz, de erkölcsi beszédeiken inkább a megbántott, megsértett *egyéniség*, a saját, a gyermek csintalansága által kényelmében megzavart *személyiség* villámlik keresztül, mint az Istenben élő anyai szív valóban mély fájdalma a gyermek elidegenülése fölött. Az anya a neveléshez, javításhoz és dorgáláshoz szükséges erőt, méltóságot és hangulatot nem fölülről, hanem az emberek itéletéből meríti, s azon földi zavarokból, melyekbe őt a gyermek hibái hozzák. Sokkal hatályosb volna, ha anyáink gyermekeik végett többet beszélnének Istennel s csöndes de forró *imában* az összes neveléshez szükséges erőt és segélyt tőle kérnék. Jobb volna, ha néma s mégis élénken szóló fájdalom mutatná a gyermeknek, mennyire meg van szomorítva s mennyire fájdalomtól az anya keble gyermeke hibája miatt, és pedig azért, mert az anya szívetőli elidegenülés egyszersmint elidegenülés Istentől. De nincs meg bennünk a vallásos gondolkodás s vele együtt hiányzik az égi harmat is, mert az anyák elfeledik e gondolatot mint igazi életcsirát már a gyermek bölcsőjében letenni.

Szent Ágoston, mint tudjuk, ifjúságában bűnökben és gonoszságokban élt, s kicsapongásai, benső meghasonlása oly nagy volt, hogy csaknem lehetlennek látszott javulásra.

Jámbor anyja, az erkölcsös özvegy forró fájdalomában az elveszett fiúért szünet nélkül imázott, s az

ima mellett szomorúsága és könyei voltak a gyermek szívéhez szóló intelmek. S mit egykor egy jámbor püspök mondott neki: „*Béke veled, lehetlen hogy elveszeszen a fiu, ki ennyi könyvedbe kerül,*“ — később dicsően teljesült.

Anyáink is sirnak sokszor keserű könyveket fiaik bűnei fölött, de e könyvek későn folynak, csöppeik inkább a gyümölcsöt érik, mint a virágot, s nem azon forrásból erednek, mely az élet vizét adja s tisztára mos valamint ezen, úgy a más világ számára.

Az anyák *fiaikra* gyakorolt befolyása lényegileg csöndes hatásu ugyan, de mégis végzetlenül fontos. A vallás tisztelgetben tartása, erkölcsök, a szív és tettek tisztasága azok, miket fiaik szívébe kell oltaniok. Saját szüzien tiszta példája gyöngédséggel és jámborsággal párosulva tulajdonképen a legsikeresb. Midőn az atya parancsol, nem csak a törvény szigorát érzik a fiuk, hanem egyszersmint ama tulnyomó erőt, mely ellenszegülésre és védelemre készítet; de midőn az *anya* int, akkor az erkölcsi törvény lép előtérbe a szeretet őshatalmával, s ez által nyeri meg a szívet. Az atyánál van a büntető hatalom, akarata ennélfogva sokszor az önkényes önző határozat színét ölti magára, míg az anyánál inkább csak a szeretet szól, mely a szeretett gyermekért gondolkodik, aggódik, s máris virasz. Innét magyarázható meg ama gyöngéd nagyrabecsüléssel párosult emlék, melyet sok nagy ember anyja iránt utósó leheleteig érzett.

Atalam sirján.

A mig rózsás volt életem,
Addig a rozsát szerettem.
Most az én virágom.
Szomorú-fűz ága —
Melyet könnyű nevel
Melynek nincs virága. . . .

Szomorú-fűz szépen kérlek.
Nem cserélnél vélem éltet? —
Te őrized mostan.
Picziny magzatomat
Galylyaid pótolják —
Ölölé karomat. . . .

Borúlj a sirra csöndesen
Zokogd el halkan édesen
Hogy csak érte élttem!
Most csak hozzá vágyom.
Érzem, hogy meghalok
Még ezen a nyáron.

Joldn.

Házi foglalatosságok és kötelességek.

Fogzásban egy gyermek sem halt meg még soha. Ha valamely gyermek a fogzás ideje alatt mulik ki, halálának oka mindig új, a fogak kibujásával semmi összeköttetésben nem levő életveszélyes betegség, többnyire tüdőlob vagy hasmenés. Hogy ez így van, bizonyítja azon gyermekek bonclelete, melyek állítólag fogzásban haltak el. Ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy a fogzás némely, már beteg gyermekeknek nehéz és aggályos betegségi jelenségeket nem idéz elő, hogy a fogzás alatt sok gyöngye gyermek nem hajlandóbb a betegeskedésre. Mindkettő előfordul, de a fogzás maga sohasem halálos; mert ez a gyermeki test természetszerű fejlődéséhez tartozik s egészséges gyermekeknek mindig minden különös jelenség nélkül foly le.

Nagy baj, hogy sok anya, sőt még egynémely orvos is a fogzást illetőleg annyi előítélettel van megterelve; ez azért nagy baj, mert általa sok elkerülhető s már kezdetökben gyógyítható bajt elkerülhetlenné, a fogzástól származónak tekintve, elhanyagolnak annyira, hogy halálos véget érnek. Nem lehet tagadni, hogy nagyon kényelmes azon orvosokra nézve, kik a beteg gyermekeket kellőleg megvizsgálni nem képesek s oly anyákra, kik a gyermekeik egészsége fölötti ügyeletet az ápolónókra bizzák, nagyon kényelmes dolog mondjuk, ha, midőn a gyermek betegkedni kezd, azon közönséges szólásmóddal vigasztalják magukat, hogy *foga jön*. E kifejezések: foggörccs, foghurut, foghasmenés hányszor szolgálnak takaróul valódi betegségeknek, melyek elhanyagolás folytán gyógyíthatlanokká, halálosakká válnak.

Sok anyát, kinek állítólag fogzásban halt el gyermeke, a fogzás veszélyes volta iránti hitében még jobban megerősíti azon körülmény, hogy, még élő gyermekeknél a fogakat nem láttak, a halottnál ezek láthatólag előbúvznak. E tagadhatlan jelenségnek azonban épen úgy, mint a hulla hajnvésésének abban

van alapja, hogy a halál bekövetkezte után a foghus, mely alatt az életben a fog rejtve volt, vérszegénynyé és vékonynyá válik, összetöpörödik s a fog koronája kibuvhatik. Más anyákat az teszi a halálos fogzás iránt hiszékenyekké, hogy épen a fogzás alatt hal meg annyi gyermek. Minthogy a fogzási időszakban választanak el oly sok gyermeket az anyatejtől s más, többnyire czélszerűtlen tápszerekre szorítják őket; minthogy továbbá épen ez időszakban veszik ki a pólyából a kisdedekeket s rossz időben a hűvösre, szabad légre viszik, a gyermek előbbi életviszonyaiban eszerént nagy változás történik, igen természetes, hogy sok káros befolyásnak van épen a fogzásban szenvedő gyermek kitéve. E befolyások többnyire olyanok, melyek náthát, hurutot, tüdőlobot, gyomor- és bélhurutot okoznak; ilyenek a durva és tisztátalan, különösen poros levegő, emészthetetlen tápszerek, meghűtések. A gondatlan anya s lelkiismeretlen orvos mindezt foghurutnak s hasonlónak nevezi s ha meghal bele a gyermek, természetesen a gonosz fogzás s a sors kérlelhetlensége, nem pedig az emberi oktalanság volt oka kimulásának. Hány ilyen ugynevezett fogbeteg gyermek maradt volna életben, ha a nátha vagy hurut beálltával azonnal jó meleg légbé hazavitték s a hasmenés első percében meleggel borogatták s czélszerű tápszerekkel látták volna el.

A fogak kibuvása általában minden gyermeknél rendesen fordul elő bizonyos, meghatározott időben. Sokszor történnek azonban kivételek s ezek nem nagy jelentőségűek. Már a harmadik, negyedik hónapban oly jelenségek mutatkoznak a csecsemőnél, melyek a fogzással összefüggésben állnak. A gyermekek nyálaznak, rögtön fölajdúlnak, álmokból fölrezzennek, néha hólyagszerű kütég vehető észre azokon a száj közelében, halványabbá lesznek s nyugtalanabbakká és kedvetlenekké; sokat rágicsálnak s minden tárgyat inyökhöz vesznek, végül foghusokat szivesen

dörzsöltetik. Egészséges gyermekeknél alig vehető észre e jelenségek vagy nagyon kismértékűek s hamar elvonulnak. Az első fogak, jelesen az alsó közép metszőfogak rendszeren az életkor 6-ik és 9-ik hava közt jelennek meg. Sokszor azonban jóval előbb (14 nappal a születés után) néha sokkal későbbben törnek elő. Hogy teljesen egy éves gyermeknek még egy foga sincsen, nem ritkaság; rendkívüli eset azonban, ha még a második év betöltése után sem jönnek az első fogak. A lányok mindenben előbb fejlődven, mint a fiúk, ezeket a fogzásban is megelőzik. A kora fogzás egyáltalán nem bizonyítéka az erőnek, valamint a késő fogzás nem bizonyít gyöngeséget. Sokszor a rendetlen fogzás családi tulajdonság; a néptörzs és faj is befolyással van a fogzás idejére.

Különösségként mesélik, hogy XIV. Lajos és Richard király metszőfogakkal születtek s hogy Mirabeau két zápfoggal jött volna a világra; hogy Herculesnek két sor foga volt s hogy Pruziásznak a bythiniai király fiának csak egyetlenegy nagy foga lett volna; hogy egy 116 éves embernek 8 új foga nőtt s ezek fél év után kiestek, hogy a természet ismét ujakkal pótolja őket; ezek azután ismét kiestek s ujak nőttek helyettök úgy, hogy az ember (120 éves korában halt meg) 50 új fogat kapott és vesztett volna 4 év alatt.

Az első, ugynevezett tejfogak kibuvása, melyekből a 2-ik év végével vagy a 3-dik elején 20 mutatkozik (8 metsző 4 sarok és 8 zápfog) közönségesen következő renddel történik: legelőször, (többnyire a 6—9-dik hónap között) az alsó metszőfogak középső párja tűnik elő, s nemsokára (körülbelül 4 hét múlva) ugyanazok felső párja. Körülbelül 40 napra az alsó-, kevés időre a felső metsző oldalfogak mutatkoznak. Az első év vége felé tör ki az első alsó, később a felső zápfog. A második év közepén mutatkoznak az alsó és felső zápfogak elsői. E fogakat 7—8 éves koráig tartja meg a gyermek; ezután a tejfogak elhullatásával nyeri a 32 állandó fogat. Plinius szerint a romaiaknál a felső metszőfogak mutatkoztak először.

A fogzás által a gyermekeknek okozott bajok közt legközönségesebbek a forróság, a vörössé vált

foghus daganata, mi arra ösztönzi a gyermeket, hogy gyakran nyul szájába, de a foghus dörzsölését mint előbb, meg nem engedi. Legjobb hűtő szer a kellemetlen forróság ellen a foghusnak többszöri mosása hideg vízzel. Sokszor a foghuson kívül a nyál- és nyakmirigyek is meg vannak dagadva sőt hólyagcsák is támadnak a szájban; de ezeket is többször, mintnem, rosz tápanyag és a száj tisztátlansága okozza. Hogy gyöngé, idegzetes gyermekeknél a fogak kibuvása görsöket idézhet elő, nem lehetetlen; de ezek soha sem halálosak. Ily esetekben a kiálló fogkoronán feszesen álló ínátmetése használhat talán egy pillanatra; a legtöbb esetben mindazáltal e műtét hasztalan, sőt ártalmas lehet az által, hogy sebhelyet képez az ínyn, melyet a fog, miután szilárdabb szövetti, sokkal nehezebben metszhet keresztül, mint a puha egészséges foghust metszené.

A fogzásban lévő gyermeket nem kell másképen ápolni, mint bármely más kisdedet, mert e körül minden esetben a legnagyobb elővigyázatra és gondosságra van szükség. A gyermeket korához képest mérsékeltén és célszerűn, különösen tejjel kell táplálnunk; melegen és tisztán tartanunk; azonkívül, mint magától értetik, meghűtéstől, étrendi hibáktól, nagy forróságtól és rosz légtől megóvnunk. A fogzásban levő gyermeket, különösen ha nehézségek mutatkoznak, a fogzás ideje alatt sem elválasztani sem himlő ellen beoltani nem szabad. Ha valamely gyermek az első fogak kibuvása előtt elválasztva nincsen (minek egyébiránt soha sem kellene történni) úgy várni kell, még első 8 foga kijött. Nagyon jól fog tenni minden gyermeknek, ha a sarkfogak kibuvásáig anyatejjel táplálkozhatik. Nagyon tisztátlan, sokszor ártalmas midőn nem tiszta (azaz nem épen akkor megmosott) ujjal a gyermek szájába nyulnak; a kemény tárgyakkal, minők p. elefántosont, gyökerek és klárisoknak nyakába akasztása, hogy rajtuk rágicsáljon, szintén csak kártékony lehet.

Hogy a nehéz fogzás ellen holmi vén asszonyos babonáságokat használnak, eléggé sajnós; de hogy ezt ugynevezett művelt anyák és tanult férfiak is teszik, legsajnosabb.

A r a n y m o n d a t o k.

Külföldi remekirók után.

Bár mint dicsérjük is magunkat, hajlamaink sokkal ingatagabbak s bizonytalanabbak, s könnyebben ide-oda mozgathatók, mint az asszonyokéi.

Shakespeare.

A házasság pompás tanodája az önnemesítésnek.

Necker-Saussure.

Minél inkább remél, szeret és hisz ma, annál könnyebben ki fog ábrándulni — nem! annál inkább képes lesz, ha igazi asszony, mindazt, mit hisz, önmaga teremteni nem tévedhető szerelmében. *Goethe.*

A házassági szakadás a gyermekek szerencsésjéte is megszakasztja.

Hippel.

lélekemelő azon buzgalom és kegyelet, melyet jeles halottai iránt tanúsít nemzetünk. Egy nagy költő mondá egykoron: Csak nagy és nemes nemzetek tisztelik jeles halottaikat s a mely nép el tudja feledni kitünő férfait, fönmaradásra nem érdemes.

— Hogy a magyar nemzet palotát emel a tudomány-nak, tudnia kell minden olvasónöknök; most már örömmel jelenthetjük azt is, hogy a magyar tudós társaság palotájának terrarajzi elkészültek s a nemzeti-muzeum régiség-tárában megtekinthetők.

— *Ásbóth Lajos*, honvédtábornok, ki hónapokig volt ítélet nélkül a csehországi Josefstadtban elzárva, kiszabadult. Szabadsága mindazáltal nem csak hogy nem föltétlen, mint a kormánylapok állították, hanem a dicsőségben megöszült jeles hazafi lakhelyén Logoson folytonos katonai fölügyelet alatt áll.

FÁY ANDRÁS ÉLETRAJZA.

— Iróink tiszteletre méltó aggastyánja legjelesb meseirónk, legkitünőbb folyó beszédű irodalmáraink egyike, a m. tudós társaság igazgató s tiszteleti tagja, főfő az örök hálára méltó hősök közt, kik az irodalom mostohább korában a hazai nyelv szeretetét közkedvességű s a nemzeti élet szükségéhez és rokonszenveivhez alkalmazott dolgozataik által terjesztették s megalapították, szül. 1786. május 30-án, Kohányon, Zemplén megyében, nagy tekintetű ösnyemes fájából. Első nevelését Gálszécsen, nagyatyjánál, a Szemerék házában nyerte; azután S.-Patakon tanult, majd négy évet töltött Pozsonyban, hol a német nyelvet tökéletesen magáévá tette, ismét visszament Patakra a bölcseleti és jogtudományokra, s a joggyakorlati évek után Pestmegyében szolgabíró lett. E hivatalt hat évig példásan viselte; akkor, betegeskedése miatt letette, s ugyanazon megye táblabírója lett. Ezentúl Pesten és gombai jószágán lakva, leginkább az irodalomnak élt, de nem mulasztotta el figyelmét a közügyek minden ágára kiterjeszteni. Pestmegye közgyűlésein ott zengett hazafüdi hű szava a közjó, és szabadság védelmére, mindenkor a körszellemmel haladva, de bölc s mérsékletet s megmondolást tanusítva; minden nyilatkozata mutatta a hazáért égő, egyszersmind nagy tudományu s tapasztalású, és a hazai állapotokat úgy, mint általában az embert mélyen ismerő férfút. Az 1836-iki országgyűlésre, Péchy Ferencz visszahívása után, követül küldeték Pozsonyba az országgyűlésre, s ott egyike volt az ellenzék legkitünőbb tagjainak. A m. tudós társaságnak tiszteleti tagjává 1831. febr. 15-én, igazg. tagjává 1845-ben választott. — Fáy András érdemei egyike a hazai első takarékpénztár felállítása, s tervének kidolgozása Pesten; s ezért ő annak örökös tiszteletbeli igazgatója. A budai m. színháznak, Döbrenteyvel együtt volt igazgatója 1836-ban; tagja volt továbbá a pestbudai állóhídi- s játékszini országos választmányának.

Fáyt már gyermekkorában nagy eleveiség s tudvány jellemző; gyors és fényes haladása a tanodában háttérbe szorította tanulóársait. Pesten oly körbe lépett, mely a lánglelkű ifjat az irodalmi pályára vezeté. Első szerző, kivel megismerkedett, a nemes izlésű Kazinczy volt, s e nagy művész buzdítására, ennek ápolása alatt fejlett Fáynak az írói érdem s dicsőség azon magas fokára, hol már találta őt az 1830-ban felállott m. tudós társaság. — Már igen korán, 14—15 éves korában írogatott, s 1807. jelent meg első munkája: a Bokréta, de ezen zsenge meg nem nyerhetvén a tisztaságot és szabatoságot ohajtó Kazinczy helybenhagyását, ezentúl a

fialat író szigorubb figyelmet fordított műveire. Egy évtized telt el, míg újra kilépett, már ekkor példás csínt, tisztaságot mutatva. A fris bokréta s főleg a meséket és gondolatöredékeket nagy kedvezással fogadta a közönség; Fáy hire ezentúl meg volt alapítva; a művelt magyar közönség fő fő kedvence lett, és méltán; mert műveiben mindenkor eredeti, szelleműs, s e mellett telivér magyar, az emberi szívet s természetet általában, különösen pedig a maga fáját minden árnyalatában mélyen ismerő; művészi s maig is csak igen kevesek által éretett utó folyóírású irodalmunkban. Meleg emberszeretet, sokoldalú tapasztalás, derült életbölcseiség, a görög bölcsek vidám, mosolygó, de komoly, s minden pajkosságtól ment életnézete, a legnemesb értelemben vett vidorság, lengik keresztül úgy meséit s gondolatöredékeit, mint eredeti, élethű jellemekkel, egyéniségekkel tömött regényeit, apróbb beszéyleit s életrajzeit, s a nevelés tárgyában, és egyéb közügyekben írt értekezéseit. A mesében utóérhetlen; regényeiben, melyeket inkább jellemrajzoknak s arcképeknek mondhatni a magyar életből, leleményes, tartalmas, tanúságos, esetelő, színező; drámai művei nagy tanulmányra s tehetségre mutatnak, a mi a dráma lelkét, s belsejét, a jellemet és egyéniségeket illeti; politikai, közjogi s neveléstani értekezései végre a higgadt, gondolkodó, megfontoló, de meleg és lelkes hazafit mutatják. Politikai nyilatkozataiban, különösen a „Kelet népe“ ügyében írt röpiratában, s jelenkori czikkeiben gr. Széchenyihez csatlakozott.

Fáy András a legkedvesebb, szeretetre méltóbb egyéniségek egyike; társalgása, mint irodalmi művei, telve azon vidorsággal s szelid élezzel, mely nem szúr, nem sért, hanem mulattat és javít. Kistermetű, sovány, de csontos, magas homlokú, nemes vékony arczéllü, kellemes arckifejezésű kondor hajú férfiu, szakáll nélkül, nyírt bajuszszal. Mióta szeméi elgyengülvék, igen bevonult házi életet él, a tudós társaságot és egyleteket, melyekben egykor élénk részt vett, s vezérszerepet vitt, nem látogatja; de azért folytonosan olvas, tollba mond, dolgozik, mint évenként megjelenő regényei, egy hosszú élet gazdag tapasztalásának, s a leghiggadtabb, kristálytisza életbölcseiségnek e rakhelyei, bizonyítják. Egy fia, Gusztáv, a zenevilágban ismerős; s maga Fáy András is nagy mértékben bír nemzetiségnek kitünő szép tulajdonával, zenészi hajlammal s ügyességgel. — Mindent összevéve, mit Fáy a politikai, irodalmi, s egyesületi téren az emberiségért, s hazájáért tett, egyike ő fajunk halhatatlanainak; a magyar nemzetnek nem csak Phaedrusa, Rochefaucauldja, hanem Wilberforce-a is.

Örvend szívünk, midőn e dicső hon anyáinak ily férfút bemutatunk lehet, ki irodalmi tevékenységének egy részét a haza reményének, az ifjuságnak szentel.

Ez oka, hogy műveit szüzes tisztaságban, a nemesebb irányú emberi érzettel járó szemérmességben senki fölül nem multa eddig.

Jól esik lelkünknek tapasztalni ama köztiszteletet és általános becslést, melyben irodalmunk aggastyánja minden osztálytól részeseül, épen ez egyik jó jele az időnek s szép jellemzője közönségünk szellemi irányának, hogy a hálásabb térről a magasatosabba, de egyszersmind az irvadék jövőjét tekintve hasznosabba lépett író sem nem mellőzi, sem műveire a feledés fátyolát nem borítja, hanem ugyszólván gyermeki szeretettel, rokoni ragaszkodást tanúsít iránta.

Mult hó 29-én, Fáy András 75-ik születésnapján a nemzeti színház, mely szintén jótévei közé számitja jelesünket, egyik kedves darabját, a „Mátrai vadászokat“ adta s a nem csupán szellemileg jótékony, nemes szívű férfiu a jövedelemnek rá eső részét a színházi nyugdíjintézetnek hagyá.

Ez egyik legkisebb levelke azon babérkoszoruban, mely Fáy Andrást az író a hazafinak járó dús cserkoszorú mellett megilleti.

Felelős szerkesztő **Vachott Sándorné.**